

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ПІВДЕННИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

«ПРАВА ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ»

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Одеса, 31 жовтня 2025 року)

*Друкується за наказом ректора Національного університету
«Одеська юридична академія» О. В. Тодошчака
(наказ № 3110-44 від 02.10.2025 р.)*

Відповідальний редактор – проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного та європейського права, Заслужений юрист України **Аракелян Мінас Рамзесович**

Заступник відповідального редактора – завідувач кафедри Філософії права Юридичного факультету Близькосхідного університету (Кіпр), член-кореспондент Міжнародної академії порівняльного права **Дамірлі Мехман Алишах огли**

Заступник відповідального редактора – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія» **Бехруз Хашматулла Набієвич**

Укладачі:

Бехруз Хашматулла Набієвич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Мануїлова Катерина Вікторівна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Грушко Мальвіна Валеріївна – кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія»;

Войтович Павло Петрович – PhD в галузі права, доцент кафедри міжнародного та європейського права Національного університету «Одеська юридична академія».

Матеріали видано в авторській редакції. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їх наукові керівники, які рекомендували матеріали до друку.

Адреса редколегії:

Національний університет «Одеська юридична академія», кафедра міжнародного та європейського права, м. Одеса, 65009, вул. Фонтанська дорога, 23.
Тел. +38(048)719 8685.

«Права людини в період збройних конфліктів»: Міжнародна науково-практична конференція, присвячується Міжнародному дню прав людини, який відзначається міжнародною спільнотою 10 грудня. **31 жовтня 2025 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2025. 219 с.**

© НУ «Одеська юридична академія», 2025
© Кафедра міжнародного та європейського права НУ «ОЮА»

лягають в основу оновлення глобальних підходів – наприклад, після аналізу гуманітарних операцій виявляються прогалини у захисті певних груп, і тоді розробляються нові міжнародні керівництва (як це було з оновленням підходів до захисту людей з інвалідністю чи ЛГБТ+ під час кризи).

Усі ці види моніторингу та оцінки разом утворюють комплексну систему контролю якості гуманітарної діяльності. Вони допомагають реалізувати права людини тим, що гарантують: (1) потреби оцінено і враховано, (2) допомога надається належним чином і тим, кому треба, (3) результати перевірені, а помилки виправлені. Моніторинг гуманітарних програм у період збройного конфлікту – це не просто технічна процедура з даними у звітах. Це невід’ємна частина механізму захисту прав людини на практиці. Міжнародні стандарти проголошують права, а гуманітарна діяльність покликана їх забезпечити; моніторинг же з’єднує ці дві площини, перетворюючи нормативні вимоги на реальні дії та результати.

Ключові слова: збройні конфлікти, гуманітарна криза, права людини, міжнародне гуманітарне право, моніторинг програм, підзвітність, стандарти гуманітарної допомоги.

Key words: armed conflicts, humanitarian crisis, human rights, international humanitarian law, program monitoring, accountability, humanitarian standards.

Кононець Олена Миколаївна

*адвокатка, керівниця адвокатського бюро «Олена Кононець і партнери»,
кандидатка юридичних наук, доцентка, доцентка кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права*

Державного торговельно-економічного університету;

Кривонос Світлана Вікторівна

*здобувачка вищої освіти факультету міжнародної торгівлі та права
Державного торговельно-економічного університету*

ГАРАНТІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ ПІД ЧАС ОБРАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ

Запобіжні заходи – це процесуальні інструменти у кримінальному провадженні, спрямовані на забезпечення належної поведінки підозрюваного або обвинуваченого шляхом обмеження його особистих прав і свобод [1]. Обрання запобіжного заходу є невід’ємною частиною досудового розслідування, адже саме на цьому етапі вирішується питання тимчасового обмеження прав і свобод людини, задля проведення ефективного розслідування.

Відповідно до статті 29 Конституції України ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом [2].

Положення статті 29 Конституції України корелюються з положеннями статті 5 Конвенції про захист прав людини (далі- Конвенція). Згадана стаття Конвенції встановлює, що кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом [3]. Відповідно як українське так і міжнародне законодавство передбачає однаковий підхід до обмеження свободи, а саме воно можливе лише на законних підставах і лише за рішенням суду. Згадані положення яскраво демонструють прояв такого принципу як верховенство

права, відповідно до якого будь-яке втручання держави у права громадянина можливо лише за необхідності, має бути пропорційним та обґрунтованим.

Відповідно до статті 177 Кримінального процесуального кодексу України (далі- КПК України) метою застосування запобіжного заходу є забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання спробам: переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду; знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення; незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні; перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином; вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується [4].

Європейський суд з прав людини (далі- ЄСПЛ) в своїх рішеннях неодноразово висловлював свою позицію щодо запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Наприклад, рішення ЄСПЛ за скаргою № 26772/95 від 6 квітня 2000 року по справі «Лабіта проти Італії», де суд зазначив: «...відповідно до практики Суду, на питання про те, чи є розумним строк тримання під вартою, не можна відповісти абстрактно...

Передусім національні судові органи мають забезпечити, щоб у будь-якому конкретному випадку тримання обвинуваченої особи під вартою не перевищувало розумного строку. З цією метою вони повинні вивчити всі факти «за» і «проти» наявності справжньої вимоги громадських інтересів, яка, за належного врахування принципу презумпції невинуватості, виправдовувала б відступ від правила поваги до особистої свободи, та викласти їх у своєму рішенні щодо відхилення клопотання про звільнення...»[5].

Відповідно до рішення за скаргою № 12369 від «26» червня 1991 року по справі «Латальє проти Франції», п. 51, «...Попереднє затримання не має передувати покаранню у вигляді позбавлення свободи, не може бути "формою очікування" обвинувального вироку [6].

Науковиця Тищенко О.І. в своїй науковій роботі зазначає, що «сам по собі факт тяжкості злочину, який інкримінується особі, не може бути підставою для застосування запобіжного заходу, оскільки це суперечило б презумпції невинуватості. У цьому ключі послідовною та логічною є позиція ЄСПЛ, яка зводиться до наступного: небезпека можливості переховуватися від правосуддя не може вимірюватися виключно на підставі суворості можливого вироку. Наявність сильної підозри в тому, що особа вчинила тяжкий злочин, є, звичайно, таким чинником, що відноситься до суті питання, однак сама по собі така підозра не може бути виправданням довготривалому утриманню під вартою»[7, с.205].

На нашу думку, запобіжний захід у вигляді тримання під вартою має застосовуватись лише у випадках, коли існують реальні ризики, які підтверджені доказами, що особа і справді буде переховуватись від суду, буде впливати на свідків чи потерпілих або є докази, які підозрюваний може знищити чи пошкодити. Такі ризики мають бути чітко обґрунтовані та доведені, а не ґрунтуватись лише на припущеннях чи виходити з тяжкості вчиненого злочину.

На підставі всього вищеописаного, можна зробити висновок, що застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою є допустимим лише як винятковий захід, спрямований на забезпечення належної поведінки підозрюваного або обвинуваченого. Національне законодавство України, міжнародне законодавство та практика ЄСПЛ визначає, що право кожної особи на свободу та особисту недоторканість є невід'ємним.

Обмеження такого права допустиме лише за наявності вмотивованого рішення суду і тільки на підставах, які визначені в КПК України. Таким чином, додержання законності під час обрання запобіжного заходу є одним із найважливіших проявів верховенства права та гарантією захисту прав людини у кримінальному процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. ЗАПОБІЖНІ ЗАХОДИ: види, мета та підстави застосування. Адвокатське об'єднання Alertes. URL: <https://alertes.com.ua/zapobizhni-zahody/>
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/conv#top>
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): прийнята Радою Європи 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#top
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n1712>
5. Рішення ЄСПЛ за скаргою № 26772/95 від 6 квітня 2000 року по справі «Лабіта проти Італії»
6. Рішення ЄСПЛ за скаргою № 12369 від «26» червня 1991 року по справі «Латальє проти Франції»
7. Тищенко О.І., Практика європейського суду з прав людини в контексті застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки. Випуск 3. Тож 3. 2014, С. 205

Ключові слова: запобіжний захід, тримання під вартою, свобода та особиста недоторканість, Конституція України, Конвенція про захист прав людини, верховенство права, гарантії прав людини.

Key words: preventive measure, detention, freedom and personal integrity, Constitution of Ukraine, Convention for the Protection of Human Rights, rule of law, human rights guarantees, European Court of Human Rights.

Зверєва Катерина Сергіївна

докторка філософії з міжнародного права, старший викладач кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права

Державного торговельно-економічного університету;

Даць Іванна Сергіївна

здобувачка вищої освіти факультету міжнародної торгівлі та права

Державного торговельно-економічного університету

ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ПРАКТИКА ЄСПЛ

Право власності належить до фундаментальних прав людини, гарантованих як національними конституціями, так і міжнародними правовими актами. Його забезпечення має особливе значення в умовах збройних конфліктів, коли держави стикаються з викликами, що стосуються безпеки, окупації територій, руйнування майна та порушення прав цивільного населення.

ЗМІСТ

Вступне слово <i>КІВАЛОВА С.В.</i>	3
<u>Секція № 1</u>	
Захист прав людини: теоретичні та практичні аспекти	
<i>АРАКЕЛЯН М.Р.</i>	
Специфіка правозахисної діяльності в період збройних конфліктів.....	4
<i>БЕХРУЗ Х.Н.</i>	
Актуалізація та результативність дослідження механізмів правового захисту українських біженців в Європейському Союзі в умовах міграційної кризи.....	6
<i>ДАМІРЛІ М.А.</i>	
Перспективи забезпечення прав людини в епоху штучного інтелекту.....	8
<i>СТРЕЛЬЦОВ Є.Л.</i>	
Права людини в контексті сучасного публічного права.....	10
<i>КОНДРАТЕНКО В.М.</i>	
Адміністративно-правові засоби забезпечення праві свобод особи: теоретико-правовий вимір.....	13
<i>TUGYAN T.</i>	
Defending international law: the kantian framework.....	16
<i>СУРІЛОВА О.О.</i>	
Цифрові права людини в контексті збройних конфліктів: новітні виклики.....	20
<i>ЗУБЧЕНКО Н.І.</i>	
Моніторинг гуманітарних програм як інструмент реалізації міжнародних стандартів захисту прав людини під час збройного конфлікту.....	23
<i>КОНОНЕЦЬ О.М., КРИВОНОС С.В.</i>	
Гарантії прав людини під час обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою.....	26
<i>ЗВЕРЄВА К.С., ДАЦЬ І.С.</i>	
Захист права власності під час збройних конфліктів: практика ЄСПЛ.....	28
<i>САПАРОВА А.О.</i>	
Право дітей на освіту в умовах війни.....	31
<i>НАДІЄНКО О.І.</i>	
Зловживання правом у договірних сімейних відносинах.....	32
<i>ГОРБАЧОВА К.М.</i>	
Складові елементи держави як механізму забезпечення прав і свобод людини і громадянина.....	35
<i>ПАХЛЕВАНЗАДЕ А.</i>	
Критерії та стандарти доказування злочинів проти прав людини в міжнародних кримінальних трибуналах під час збройних конфліктів.....	37
<i>ГУРТІЄВА Л.М.</i>	
Учасники кримінального провадження з боку сторони обвинувачення на стадії судового розгляду: окремі позиції Верховного Суду.....	39
<i>ДРОНОВ В.Ю.</i>	
Право на спорт у контексті Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 року.....	42